

Připomínky veřejného ochránce práv

k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

(č. j. předkladatele MPSV-2022/51047-510/2)

OBECNÉ PŘIPOMÍNKY

Novela zákona o sociálně-právně ochraně dětí účinná od 1. 1. 2022 zavedla rozlišování mezi zprostředkovanou a nezprostředkovanou pěstounskou péčí.¹ Zprostředkovaní pěstouni nadále pobírají odměnu pěstouna. Nezprostředkovaní pěstouni mají nárok pouze na novou pěstounskou dávku – příspěvek při pěstounské péči. Na rozdíl od odměny pěstouna tato dávka není považována za příjem ze zaměstnání (neodvádí se z ní sociální a zdravotní pojištění), což má negativní dopad zejména v rámci zdravotního a důchodového pojištění. Nezprostředkovaní pěstouni nejsou pouze z titulu pěstounské péče zdravotně a důchodově pojištěni. Příspěvek při pěstounské péči se také nezohlední jako příspěvková doba pojištění pro důchod a nepromítne se do vyměřovacího základu důchodu.

Vítám, že se předkladatel snaží částečně zmírnit popsané negativní dopady novely zákona o sociálně-právně ochraně dětí, navrhané řešení však nepovažuji za dostatečné. Nespátřuji zásadní důvod pro rozlišování zprostředkované a nezprostředkované pěstounské péče u osob, které ke svěřeným dětem nemají vyživovací povinnost. Mám za to, že těmto osobám by měly být zajištěny stejné podmínky pro jejich odměňování jako u zprostředkovaných pěstounů.

Předkladatel v důvodové zprávě opakovaně zdůrazňuje, že nezprostředkovaná pěstounská péče je především péčí příbuzenskou. U těchto osob by dle jeho názoru finanční ohodnocení za poskytování péče nemělo být náhradou příjmů. Odhlédnu-li od toho, že důvodová zpráva v tomto směru postrádá relevantní podklady, je nutno zdůraznit, že osoby mimo přímou linii (zejm. tety a strýcové, ale i jiní příbuzní) nejsou povinny o jim příbuzné dítě jakýmkoli způsobem pečovat (nemají ani podpůrnou vyživovací povinnost)². Rozhodnou-li se však péči o svého dětského příbuzného převzít, je to zpravidla v jeho nejlepším zájmu. V takovém případě dítě nepřichází do zcela nového prostředí, a pokud si prošlo nějakými traumaty, lze očekávat podstatně rychlejší zapojení do „normálního“ života.

Mezi neprostředkové pěstouny spadají dále osoby, které se rozhodly pomoci konkrétnímu dítěti například z dětského domova nebo zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Zejména u těchto pěstounů se lze obávat jejich odlivu, a to jak již osvědčených pěstounů, tak případných zájemců o pěstounskou péči. V některých případech může z různých důvodů

---

1 Zákon č. 363/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

2 Srov. § 910 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

(zejména finančních) dojít i k ukončení existující pěstounské péče a umístění nebo návratu dětí do ústavní péče. U vážně nemocných dětí (zejména ve III. nebo IV. stupni závislosti), sourozeneckých skupin nebo i starších dětí je přitom nezprostředkovaná pěstounská péče těchto osob mnohdy jedinou možností, jak se mohou dostat do rodinného prostředí. Pěstouni v evidenci často o tyto děti nemají zájem nebo se péče o takové děti z nějakého důvodu obávají (například pro náročnost péče, nezkušenost či obtížné skloubení pracovního a rodinného života). Podpora pěstounské péče má ale nezastupitelný význam také u dětí s postižením, které vyžadují nižší míru podpory (např. v I. nebo II. stupni závislosti), protože i péče o ně je v mnoha ohledech komplikovanější. Je třeba zdůraznit, že závazek státu vyvinout veškeré úsilí k zajištění náhradní péče v rámci společenství v rodinném prostředí vyplývá také přímo z Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.³

Rovněž je třeba zdůraznit, že ani výše odměny za zprostředkovanou a nezprostředkovanou péči není srovnatelná. Výše odměny pěstouna se odvíjí od výše minimální mzdy, na rozdíl od příspěvku při pěstounské péči, jehož výše je stanovena násobky životního minima jednotlivce. Životní minimum jednotlivce je však podstatně nižší než minimální mzda a navíc se pravidelně nevalorizuje. Ani po posledním zvýšení od 1. 4. 2022 výše příspěvku při pěstounské péči nedosahuje (alespoň přibližně) částek odměny pěstouna. Lze namítnout, že odměna pěstouna, na rozdíl od příspěvku při pěstounské péči, podléhá zdanění. Po uplatnění daňových slev (zejména na poplatníka a na dítě) však ve většině případů stále značně převyší částku příspěvku při pěstounské péči. Dokonce díky daňovému bonusu může i převýšit stanovenou částku odměny pěstouna.⁴

Pěstounská péče v rodinách oproti ústavní péči umožňuje individuální přístup k dítěti a dává mu zdravý základ, na kterém může stavět v dalším životě a vztazích. Měla by tak být v co nejširším rozsahu podporována (významným motivačním prvkem je i zohlednění odměny pěstouna jako příspěvkové doby důchodového pojištění), přičemž ústavní péče by měla představovat až to nejkrajnější řešení. V této souvislosti je třeba také poukázat, nejen na nákladnost ústavní péče ve srovnání s péčí pěstounskou, ale i na její kapacitní možnosti. Při své činnosti se dlouhodobě setkávám s problémem nedostatečné kapacity pro umístění dětí v dětských domovech či jiných zařízeních ústavní péče. Naplní-li se mé obavy a povede-li přijatá novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí skutečně k odlivu pěstounů a zájemců o pěstounskou péči, tento problém se ještě více prohloubí. Odliv pěstounů pak způsobí i komplikace při zajištění péče o nejmladší děti z důvodu rušení kojeneckých ústavů.

V uvedených souvislostech tedy považuji za vhodné, ne-li nezbytné, aby byla předložena novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která zajistí rovné podmínky pro odměňování všech pěstounů, kteří nemají ke svěřenému dítěti vyživovací povinnost.⁵

Tato připomínka je zásadní.

---

3 Viz čl. 23 odst. 5 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, sjednané v New Yorku dne 13. prosince 2006, vyhlášené ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 10/2010 Sb. m. s.

4 Srov. § 35c zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

5 O výhradách k novému způsobu „odměňování“ pěstounské péče jsem ministra práce a sociálních věcí informoval již v dopise ze dne 2. února 2022, č. j. KVOP-9251/2022/S.

KONKRÉTNÍ PŘIPOMÍNKY

Pokud předkladatel nezohlední obecnou připomínku, vznáším následující konkrétní připomínky k předloženému návrhu.

A. K části první (změna zákona o důchodovém pojištění)

1. K Čl. I bodu 1. [§ 5 odst. 2 písm. h)]

V § 5 odst. 2 písm. h) navrhuji vypustit slova „, a to nejdéle po dobu 2 let od prvního dne kalendářního měsíce, za který příspěvek na úhradu potřeb dítěte poprvé při témže svěřeni do péče náleží“.

S odkazem na souvislosti popsané v obecné připomínce navrhuji vypustit limit pro zohlednění doby nezprostředkované pěstounské péče a péče osoby podle § 953 občanského zákoníku jako náhradní doby důchodového pojištění. Jakkoli chápu úmysl předkladatele, domnívám se, že promítnutí uvedených dob péče do důchodového pojištění by mělo mít i motivační funkci. V předloženém návrhu však tuto funkci postrádám. Obávám se, že navrhované „zastropování“ zohlednění zmíněných dob péče pro účely důchodového pojištění může zejména případné zájemce o nezprostředkovanou pěstounskou péči od jejího výkonu spíše odradit.

Tato připomínka je zásadní.

2. K Čl. I bodu 3. (§ 102 odst. 6)

V § 102 odst. 6 navrhuji vypustit slova „do dne zániku pěstounské péče“ vypustit.

Viz odůvodnění k obecné připomínce a připomínce k bodu 1.

Tato připomínka je zásadní.

3. K Čl. I (nový bod 4.)

V § 29 odst. 5 navrhuji slova „písm. c) a d)“ nahradit slovy „písm. c), d) a h)“.

Navrhuji pro vznik nároku na starobní důchod započítávat doby nezprostředkované pěstounské péče a péče osoby podle § 953 občanského zákoníku ze 100 %. Jedná se o další motivační prvek k výkonu uvedených typů péče. Blíže viz odůvodnění k obecné připomínce a připomínce k bodu 1.

Tato připomínka je zásadní.

4. K Čl. I (nový bod 5.)

V § 34 odst. 1 navrhuji slova „písm. c) a d)“ nahradit slovy „písm. c), d) a h)“.

Navrhuji doby nezprostředkované pěstounské péče a péče osoby podle § 953 občanského zákoníku započítávat ze 100 % i pro účely stanovení výše procentní výměry starobního a invalidního důchodu. Opět jde o motivaci k výkonu pěstounské péče. Blíže viz odůvodnění k obecné připomínce a připomínce k bodu 1.

Tato připomínka je zásadní.

5. K Čl. II bodu 1. (přechodná ustanovení)

V Čl. II bodu 1. navrhuji vypustit slova „, a pokud péče osoby pečující nebo péče fyzické osoby podle § 953 občanského zákoníku započala před 1. červencem 2022 a pokračuje i po 30. červnu 2022, započítává se do doby 2 let uvedené v § 5 odst. 2 písm. h) zákona č. 155/1995 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona“.

Viz odůvodnění k obecné připomínce a připomínce k bodu 1.

Tato připomínka je zásadní.

B. K části třetí (změna zákona o veřejném zdravotním pojištění)

1. K Čl. IV bodu 1. [§ 7 odst. 1 písm. t)]

V § 7 odst. 1 písm. t) navrhuji vypustit slova „, a to nejdéle po dobu 2 let od prvního dne kalendářního měsíce, za který příspěvek na úhradu potřeb dítěte poprvé při témže svěřeni do péče náleží“.

Viz odůvodnění k obecné připomínce a připomínce k části A bodu 1.

Tato připomínka je zásadní.

Brno 28. dubna 2022

JUDr. Stanislav Křeček v. r.
veřejný ochránce práv